

Nemzeti Társalkodó

Augustus' 10-dik napján 1855.

Diplomaticai Különösség.

Minden ember tudja, ha csak az 1791-beli 11-dik törvény cikkelyből is, hogy az erdélyi három egyesült nemzeteknek három pecsétjeik vannak, melyekkel szoktak országgyűlések végzéseit, mint törvény cikkelyek, hódoló levél'sat. hitelesíttetni. Mindenik pe-
cséten a' nemzet czímerét *felülírás* környékezi. A' nemzeti czímerekről ez úttal bővebben értekezni nem szándékozván, annyit jegyzek meg, hogy ezeknek is mind eredetek különös külön, mind egyesítések egy paisban eddig-élésükön van felvilágosítva. Most csak a' pecsétek körülírásáról akarok egy különösséget megjegyezni, 's annak megfejtésére hazai diplomaticusainkat, különösen a' derék *Gr. Kemény Jó'sefet* felszólítani.

A' nemzeti pecsétek körülírásait tudtomra eddig-élésenki is helyesen, igazán és pontosan lévén, ki nem adta. *Szegedinek*, *Felmernek*, *Seywerthnek*, 's ezekután másoknak vastag tévedései szinte megfoghatatlanok előttem, midőn ilyen pecsétekkel hitelesített oklevelek, ha nem is mindenütt szerteszélyel

de csak ugyan mind köz, mind magános le-
véltárokban elegendő számmal találhatók,
's nekem legalább ötven darab forgott ke-
zeim között. Csak a' *Siebenbürg. Quartal-
Schrift* VII-dik Darabja 58-ik lapján érintő-
dik, de inkább futólag és részszerént, vala-
mi az igazsághoz közelítőbb ezen tárgyról.

Közönségesen elterjedt állítás, hogy a'
három pecsét külön deák körülírásain kívül
egy magyar czímzés is, mind a' háromra
felosztva olvastatnék, 's ez *Felmer* (His-
tor. Transs. pag. 21) és *Seywerth* (Ungr.
Magazin II. pag. 500) szerint lenne a' kö-
vetkezendő.

N e m e s há | rom nemzetből ál | ló Erdélyországa,
(a' magyarok pecsét- | (a' Szászok pécset- | (a' Székelyek pe-
BCU Clujén) | al University jén) | Cluj) | csétjén)

Jó ízű mosolygást gerjesztettek bennem
sokszor azon magyarázatok és következteté-
sek, melyekre a' hamisleírás alkalmatosságot
szolgáltatót. Csak három nevezetesebbet em-
lítek ezek közül *F. eywerth* az említett he-
lyen és *Schlözer* (*Geschichte der Deutschen*
im *Siebenbürgen* pag. 644) azt következte-
tik a' felvett schemából, hogy egykor a' Szá-
szok második helyet foglaltak volna az er-
délyi nemzetek sorában, 's sajnálva bámul-
ják, mikor és miként veszhették-el azt?
Szegedi (Andr. II. *Saxonum in Transilvania*
libertatis assertor) hogy maga szerénti értel-
met adhasson a' körül-írásoknak, a' szava-
kat facsarja-el, 's a' Székely pecséten ezt ol-
vassa: „jó Erdélyországba;“ a' Szászokén
pedig ezt: „rosz nemzetből áll“ 's ez utol-

só csúfos irás magyarázatjára azt költi, hogy *Báthori Gábor* boszszúból tétette volna a' tőle annyira gyűlölt nemzet pecsétjéhez! végre *Horváth István* (Rajzolatok a' magyar nemzet legrégebb történeteiből) a' Szászoknak magyar eredetét akarja pecsétjek körülírásából következtetni.

Ily magyarázatok eszembe juttatják az angol Királynak tréfáját, ki néhány tudósoknak kérdésül tette fel: „mi legyen oka annak, hogy ha egy cseber víz pontosan megmérték, 's azután egy eleven hal tétetik belé, az egész most kevesebbet nyom, mint előbb a' víz csak magára? “ Izzadtak az tudós homlokok, egymást üzték a' legkülönösebb magyarázatok, csak *Lichtenbergnek* maradt helyén az esze, 's annyit felelt: hogy mi előtt a' magyarázáshoz kezdne, szeretné a' próbát szemével látni.

Tudósaink is, kiket én egyébiránt méltólag tisztetek, helyesebben tették volna, ha a' magyarázatok, 's következesekbe bocsátkozás előtt, magokat a' pecsétet, vagy azoknak nyomtatjait megtekintik vala. Mit láltak volna azokon: imé itt többszöri szemmel látás után következik:

A' magyar nemzet pecsétjén a' fél-sast, mint nemzeti czimert, csak deák irás veszi körül, mely ez: „*SIGILLUM * COMITATUUM * TRANSILVANNIE.* *

Seywerth a' többször idézett helyen ezen deák felülírást sem jól adja így

olvassván azt: „*Sigillum X Comitatum Trans.* Ő a' „*Sigillum*“ és „*Comitatum*“ között lévő elválasztó jegyet, mely dől X formájú, tízes számnak nézi, de így az épen hasonló elválasztást: „*Comitatum*“ és „*Transilvanie*“ között is annak kellene olvasni, s lenne szerinte: „*Sigillum X Comitatum X Transil.* azaz: „*tíz Erdélynek tíz Vármegyéje*“ magyar írás ezen pecséten semmi sincs.

A' Székely nemzet pecsétjén a' *nap* és *hold* (ez is sugározva), látható körülírás egy sörben két nyelven van rajta. A' deák ennyi: „*SIGILL. NATIONIS. SICULICÆ.*“ A' magyar írás pedig a' deákot folytatólag ez: „*LO ERDELIORSZÁGAHA.*“

A' Szászok pecsétjének közepét a' tudva lévő hét várak vagy inkább kastélyok képei foglalják-el. Körül-írása hasonlóan két nyelvű. A' deák ez: „*SIGIL. NATIONIS SAXONICÆ.*“ A' magyar pedig: „*ROM NEMZETBŐL AL.*“

Így tehát az egész magyar körül írás tartalma ez: „*Három nemzetből álló Erdélyországa.*“ Ez a' körül írás a' Székelyek és Szászok pecsétjeire úgy van felosztva, hogy az elsőn kezdődik csak ezen szótaggal: „*Há*“ a' másokra által megyen s az előbbire visszatérvén, bevégeződik. Ez által a' fennebb érintett homályok a' Szász nemzet elsőbbségéről, az elszakadozott szótagok értelméről sat. felvilágosodnak ugyan, de támodnak e-

löttem legalább új kétségek, melyeket megfejtteni nem tudok, nevezetesen

1-ör Mi oka annak, hogy noha a' körül-írás felosztása kétség kívül Erdély polgári testének különböző nemzetekből összealkotott egységét akarja kifejezni, 's a' körül-írás maga is nyilván három nemzetet említ, még is az csak két nemzet pecsétjére van felosztva? Hely szükiből, mely egyéb iránt is ily dologban elég okúl nem szolgálhatna, kimagyarázni a' különösséget nem lehet, mert noha a' magyar pecsét deák körül-írása mostani formájában nehánnyal több betűt foglal is magába mint a' Székelyeké és Szászoké, de amazokkal egyezőbb stylusra véve, p. o. így: „*SIGIL. NATIONIS HUNGARICÆ*,” vagy a' „*Comitatuum*” szót, mely a' magyar nemzet kifejezésének régen szokottabb szava, meghagyván így: „*SIGIL. COMITATUUM TRANSILV*,” betűk számával sem haladná meg a' székely pecsét deák körülírását, 's hagyna helyet, néhány magyar szótagnak is.

2-ör Mi oka annak, hogy éppen a' fő, a' magyar nemzet maradott-ki ezen egyesítő kifejezés karikájából, 's csak a' két nem fellelte sympathizáló szomszéd foglaltatott belé?

3-ör Midőn *Seywerthnek* fennebb említett X-éből úgy látszik, hogy ő a' magyarok pecsétjét is szemével látta, a' mi egyéb iránt is egy oly nem csekély érdemű diplomaticusról feltehető, miért kápráztak szemei akar-akaratjából, akar-akaratján kívül

annyira, hogy e' szótagokat „vannie“ így olvashassa: „nemes há?“

Ezekre nem annyira okoskodó *hypothesisen*, mint *historiai alapon épülő felvilágosítást* bizonyosan vár és kedvesen venné „*Társalkodónk*“ útján a' hazai gondolva olvasó közönség.

A g r i p p a.

É r t e k e z é s

A N. Szebeni, és Brassai Görög
Compániákról.

(Folytatás).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ellent mondván, a' státusok és Ren-

„*Excipimus tamen: 1) Casus ordinandi concursus creditorum, utpote, qui juxta aliam orainationem Nostram per Judicium mixtum sub Praesidio illius, qui Cibirii, et Coronae Judicialia penes Magistratum dirigit, e tribus Individuis praedictorum Magistratum, et tribus Juratis Assessoribus Graecis coadunandum ventilari, et secundum Normam 1772. intuitu reliquorum M. Principatus Incolarum stabilitam decidi debent. 2) Causas cambiales, quarum intuitu seorsiva Fora cum derogatione omnium instantiarum partim jam constituimus, cartim adhuc constituere intendimus. 3) Actiones criminales contra Graecos intentan-*

dek 1811-dik esztendei Februarius 23-kán

das, super quibus immediate cognoscet Judicium delegatum e membris Tabernii, et Thesaurariatus Nostri Regii denominatum.

„Quodsi vero alterave partium in causis coram Judice Graecorum juxta praemissa ventilatis per Sententiam ejusdem se gravatam sentiret. Appellatio apud mox dictum Judicium ex individuis Gubernii, et Thesaurariatus coadunatum insinuanda crit, atque inde, si summa controversiae quingentos Rfnos excedet, Recursus ad Aulam Nostram patebit.

„Caeterum e regula generali, quod actor sequatur forum rei, perse fluit, actionem, quam Quaestor Graecus contra alium cujuscunque nationis Incolam instituere vellet, coram Magistratu loci, ubi reus domicilium habet, ventilandam esse, neque ad hos casus activitatem praememorati Judicii delegati se extendere, sed Appellationem aequae ac Recursum ad consuetas Instantias superiores dirigendam esse.

7) Praescriptis autem Immunitatibus, et Juribus nullus gaudebit, qui in Societatum Cibinii et Coronae stabilitarum consortium receptus non est. Dum autem quidam in posterum iisdem incorporari desideraret, originem e Graecia, vel Macedonia, nec non fundum pro instaurando quaestu necessarium saltem in illa quantitate quae in consequentiam Normae 1772 contra decocto-

kimondott ítéletnél *) fogva azon Privilegiu-

res, et dolosos debitores exaratae pro inferiori classe reliquorum mercatorum determinata est, edocere tenebitur coram Judice Graecorum, qui supplicem Libellum juxta praemissa instructum, Gubernii et Thesaurariatus Nostri Regii decisioni, an insinuans recipiendus sit, nec ne? substernet.

„Denique in recognitionem praerecensitarum Immunitatum, ac libert. per Mag. Principatum Transylvaniae et Regnum Hungariae exercendi questus societates Graecorum Cassae Nostrae Camerali eundem censum, ad quem hactenus obstrictae erant, porro quoque ad ulteriorem usque Ordinationem Nostram pendent, praeterea singula earundem membra contributionem, et alia, quae in reliquos subditos Nostros ejusdem conditionis juxta regulas directivas praescriptas, et in posterum praescribendas cadunt, et a quibus per praemissa puncta expresse exempta non sunt, omni cum accuratione administrabunt.“

*) A' Szebeni és Brassai Compagniaknak 1777-dik esztendei Augustus 13-karót költ Privilegiomát a' Státusok és Rendek a' következő Itéletnél fogva hagyták helybe, 1811-ben Februarius 23-kán: „Szeben városában telepedett Görög Kereskedő Compagnia Birája Marko György és hütössei Thoma Vallera, Sofronos Manicati, nemkülönben a' Brassai Görög Compagnia Bi-

mot módosítva helybe hadják, és a Görögök

rája Dimándi Dumitru, Esküttje Constantin Antonyi és Notáriussa Gyujto Elek, megirt hivatalaiknál fogva, magok és Compagniaikkbeli Kereskedő több Társaiknak nevében és képeben, Báró Brukkenthal Mihály, mint a' nemes Szász Nemzet Ispánját hivatalánál fogva az egész Szász Nemzet képeben, Rosenfeld Fridriket, Hannenheim Andrást, mint Szeben várossának az ország közönséges gyűlésére rendelt követeit, Brassó várossának is hasonló követeit Fronius Mihályt és Drauth Józsefet, hasonlólag magok és a' Deputans városi közönségek nevében, és képeben, az 1791-beli Május 27-én a' Nemes Erdély Nagy Fejedelemségbéli országos közönséges gyűlés elébe Tar' Sigmond és Béla Antal hűtös író-deákok által oly véggel hivatván meg, hogy azon Privilegium ellen, mely a' nevezett Compagniaikkbeli Kereskedőknek, ez hazában telepedések, itteni kereskedések, életek és igazgatások módjai iránt boldog emlékezetü Maria Theresia által 1777-beli Augustus 13-kán kegyelmesen adatott és annakutánna következett országos első gyűlés alkalmatosságával 1791-beli Martius 18-kán kihirdettetett, azon hónap 31-kén jelentett Ellenmondásoknak okai a' Státusok és Rendek által ítéletesen elláttassanak, és erőteleneknek találtatván, elenyésztessenek, 's a' Privilegium maga erejébe állíttassék. Illyetén meghívások után

Törvényhatóságáról hozzák ugyan akkoron

a' közelebb múlt 1810-dik esztendőbeli September 22-kén ez Haza három Nemzetekből álló közönséges gyűlése előtt a' Felpercsek az előbb irt Nationis Comest, 's a' vezett városok ezen gyűlésre küldött Köveiteit közelebről megszólítván Ellenmondásoknak okai feladására, midőn mind az egész Szász Nemzet, mind pedig az irt városi közönségek részéről magokat Ellenmondásoknak azon okaihoz tartani kinyilatkoztatták, melyeket a' Privilegium kihirdetése után Mártius 31-ikén beadtak, és Aprilis 8-kán felolvastattak, mely Contradictio a' Nemzet részéről ezekben határoztatik:

1-ben) Hogy a' Görögöknek mint jövevény és idegen embereknek ez hazában törvényesen bevett Nemzetekhez nem tartozóknak annyi védelem sem illenek, mint a' hazafinak, még is azon Privilegium szerint nekik a' hazafiai közzül való Kereskedőkkel nem csak egyenlő kereskedés szabadsága, hanem azoknak Jussánál nagyobb könnyebbség és kedvezés adattatott abban, hogy a' Görög Compagniakbeliek a' kvártély és fospont hordozástól mentekké tétetnek.

2-or) Hogy ez haza gyökeres systemája szerint az úgy nevezett Szász földön egy Jurisdictionnak kelletik lenni, még is ezen Privilegium által, az idegen nemzetbeli Görögöknek a' nevezett városokban kiönös Jurisdictio engedtetett,

a' 60-dik jóvállott Artikulust, 's ekkép' a'

Ezen Principiumokat a' Szebeni és Bras-sai Közönségek bővebben igyekeztek kifejtteni.

A' Privilegium első pontjára nézve, mely szerént a' Görög Compagniakbelieknek ez haza több lakosaival egyenlő Protectio ígértetett, azt állították: hogy az Approbata Constitutio 5-dik Része 52-dik Titulussa szerént a' Görögöknek lakások néha a' körülállásokhoz képest ez hazában megengedhető nem lévén, őket ez haza több lakosaival egyenlő Protectio nem illeti, ők mint idegenek ez hazában jószágot nem birhatnak az Approbata Constitutio 3-dik Része 41-dik Titulussa, és Diaetalis több Articulosok szerént.

A' Privilegium 2-dik pontjára nézve, mely szerént az ők lakásokra választott és választandó helyeken áruikat aprólékos mértékben is eladni megengedtetik, azt állítják: Hogy ez a' minden közterheket hordozó hazafi Kereskedőknek Czéhoknak régi Privilegiumok ellen károokra lévén, a' Decret. 2-ik Része 9-dik Titulussa szerént meg nem állhat, annyival kevésbé, hogy az 1668-dik esztendőben írott 19-dik Diaetalis Articulus szerént a' Görögöknek Szász földön kereskedések megtiltatott volna, és Első Rákoczi György Fejedelemtől 8-a Julii 1656 a' Görögöknek adatott Privilegium szerént is megtiltatott apró mértékben portékákat ez hazában árulni.

két Compagnia Törvényhatósága törvé-

A Privilegium 3-dik pontját, melynél fogva a' kvártély és forspont addástól mentekké tétettek a' Compilata Constitutio 3-dik Része 8-dik Titulussának 8-dik Articul. és 1668-dik esztendőbeli Diaetalis 2-dik Articul. ellen valónak, 's következőleg meg nem állhatónak állították.

A Privilegium 4-dik pontját, mely szerint a' Görög Kereskedők utazásokbeli szállásolásokban, és bátorságokban a' hazabeli utazókhoz hasonló módon fogadtatni rendeltettek, a' Görögök Jövevény voltokból ellenzettek.

Ugyan azon okból ellenzettek a' Privilegium 5-ik pontját is, mely élelmekre szükséges dolgok megvétele, úgy boltoknak, sátoroknak útszákra, piatzokra nyitását, valamint más Kereskedőknek, és minden helységekbeli portékákkal kereskedéseket, valamelyek megtiltva, vagy szorítva közönséges rendeléssel nem lesznek megengedve.

A Privilegium 6-dik pontját, mely a' Görög Compagniaknak magok között bírót választani, és nem csak magok között tartozóknak, hanem Idegeneknek is a' Compagniakbeliek ellen formálható akármely Præ-tensiojokat, akár kereskedésbeli, akár polgári egyéb tárgyakra nézve ellátatni, a' Cridalis, Cambialis, és Criminalis pereken kívül rendelte Delegatum Forumok elébe utasított, ellenzettek abból az okból, hogy az

nyesítettvén, ma is az Igazság köztök a' Pri-

Igazság, vagy Törvény kiszolgáltatása az azt kiszolgáltató Birónak Jurisdictiojától mérsékeltehetik törvényesen, a' Görög Compagniak Birójinak pedig, mint Idegeneknek; semmi Jurisdictiojuk nincsen, és a' régebben megállított Státusban új Státus nem lehet, a' Jurisdictio Privilegialiter a' Szász Nemzetnek lévén adatva; melynek bizonyítására elő is adatott 2-dik András Királytól 1222-dik esztendőben nyert Privilegiumnak mássa, végtére

A' Privilegium 7-dik pontjában a' lévén határozva, hogy azon Compagniakban béveendők csak azok legyenek, kik magok eredetit Görögországból, vagy Macedoniából lenni megbizonyítják, és a' Privilegium hasznáival csak azok élhessenek, kik Compagniabeliék; mivelhogy a' mostani Görög Compagniakban erdélyi Oláhok is vetetődének bé általok, hogy nekik a' Cameralis Cursusban segítséggel legyenek; visszaélvén a' Compagniak e' részben magok Privilegiumokkal, az egész Privilegiumnak meg kellene erőtelenedni, és semmisítettni a' Decretum 2-dik Része 12-dik Titulusa értelméhez képest.

A' Felperes Görög Compagniak az Alperes rész Ellenmondása megjegyzett okainak elenyésztetésére közönségesen elégedendőnek állították az Approbata Constitutio 5-ik Része 52-dik Titulussabeli azon törvényes

vilégium és az, azt követett Itéleten gyöke-

meghatározást, mely szerént, a' Fejedelmek szabad Dispositiojokra hagyatott, a' Görögöknek ez hazában kereskedések, járások megtiltása vagy megengedése, az ottan kiirt feltételek szerént, és nekik különös Birájok is engedtetett, mely törvényes engedelmnél fogva az ők kereskedések ez hazában közönséges haszonnal folytattatván, külömb Fejedelmektől, Bethlen Gábortól, Rákoczi Györgytől, Apafi Mihálytól, felséges I-ső Leopold Császártól, VI-ik Károlytól, és végre felséges Mária There'siától Privilegiumokat nyertenek, Diaetalis Articulusokban is erántok ez hazabeli kereskedések szabadságára 's módjára határozások tétettek, utóbbi Privilegiumok 1791-ben 10-a Martii lett kihirdetése és annak az Alperesek Ellenmondása után az azon Diaetaról költ, és a' következett 1792-dik esztendőben megerősített, 's országosan elfogadott 36 Articulusban az ők törvénykezések módja a' citált Approbatalis törvény szerént véve, megmaradni rendeltetett, 's nem is volna egyéb hátra, hanem hogy azon Privilegium feltételei a' törvények értelméhez szabattassanak, nem pedig hogy az egész Privilegium megsemmisíttessék.

Az említett külömb Privilegiumok Diaetalis több Articulusok kereskedések folytatásáról az országos tárház, jövedelmének és a' közönséges szükségek felsegállítására, a' kör-

reztetve, szolgáltatik ki; az oly Görögök pedig, kik az érdeklött Compagniaknak nem

nyúlállásokhoz képest tett adakozások, 'és részszerént kötelességek teljesítése felől illő helyekről vett 's előadott bizonyítások 's maga az Ellenmondás alá hozatott Privilegium 1-ső pontja tartása szerént, minden portékáikkal, 's házok népeivel ez hazában telepedett, itten a' Fejedelem 's Haza hívségére hittel kötelezett, 's akarmelyiknek is közülök ez hazából felséges engedelem nélkül kiköltözni, valamint más lakosoknak, azon büntetés alatt, megtiltatott személyek, oly idegeneknek éppen nem tartathatnak, kik ez haza több lakosaival köz Protectiot és érdemek szerént előbbi állapotjuk javítására a' Fejedelemtől Privilegiumat ne nyerhettek volna, annyival inkább, hogy azon ök Privilegiumaiknak tartalekját, hogy az alpereseknek, vagy azok togjainak régibb Privilegiumok, vagy a' közhaszon sérelmére volnának, arról se Privilegium se egyéb Bizonyítás nem adatott elő, úgy a' se bizonyított-meg akármilyen részben, hogy a' Compagniak, Privilegiumok 7-dik pontja ellen, valakit vettének volna magok közzé. Az András király Privilegiuma is azzal, hogy a' Görögöknek különös Birájok adatott Szében és Brassó várossaiban, megsértetettnek mostan nem állittathatik, minekutánna az Approbatalis törvényben az régen megadott. Különben azt a' kérdést hogy a' Pri-

tagjai, egyenesen a' lakások helye Törvényhatósága alatt vagynak. (végzete következ.)

vilegium pontjai a' törvénnyel mennyiben ellenkeznének, más útra és időre valónak állittanák.

Midőn mind ezek, és a' Processusban a' két felek által bővebben érdeklött okok, 's környülállások a' Státusok ítélete alá botsattattak volna, kívánta a' Felperes rész, hogy a' Szász Nemzethez tartozó minden követek az Ítélettelből önként kikeljenek, vagy ha úgy ki nem kelnének, Ítélet által is ki mozdittassanak.

Legelőször is annakokáért a' Felperes rész kifogása vétetvén kérdés alá, úgy tállattatott, hogy mivel a' Felperesek a' kinevezett Alpereseket a' Nemes Erdély Nagy Fejedelemségbeli közönseges országos gyűlés eleibe idéztették, az országos közönseges gyűlés Constituens részei, 's tagjai közzé mind a' három nemzetek (melyeknek egyike a' Szász nemzet.) követei szükségesképpen tállattatnak, az egész Szász nemzet részéről tett contradictio továbbá csak mint nemzeti sérelem jelentése úgy vétethetik, a' sérelmek eránti tanácskozásból pedig egyik nemzet is ki nem rekesztethetik, a' Szász nemzet követei közönsegesen ki nem rekesztetnek ezen ítéletből. (végzete következik).

Ezen ívben a' 82-dik lapon 's 22-dik sorban: P e y w e r t hibáson nyomtatott S e y w e r t h helyett.